

M. Veniūtės daktaro disertacija „Psichikos negalią turinčių žmonių socialinės integracijos galimybės Lietuvoje“

Marija VENIŪTĖ Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Visuomenės sveikatos institute baigė visuomenės sveikatos magistratūros studijas, įgijo visuomenės sveikatos magistro laipsnį. Studijas tęsė doktorantūroje ir 2007 m. apgynė daktaro disertaciją tema „Psichikos negalią turinčių žmonių socialinės integracijos galimybės Lietuvoje“. Nuo 2000 m. M. Veniūtė dirba mokslinį bei pedagoginį darbą Vilniaus universitete.

Studijuodama magistratūroje M. Veniūtė dirbo Nyderlandų taikomųjų mokslinių tyrimų organizacijoje *TNO Prevention and Health*, stažavosi daugelio užsienio šalių universitetuose.

Visuomenės psichikos sveikatos tema vykdo tyrimus ir praktiškai įgyvendina projektus dirbdama VŠĮ Mokymų, tyrimų ir vystymo centre.

ĮVADAS

Pastaraisiais metais psichikos sveikatos sutrikimų našta pripažįstama kaip vienas didžiausių visuomenės sveikatos iššūkių visose pasaulio šalyse ir reikalauja naujo požiūrio į šios kompleksinės problemos sprendimą. Gyventojų psichikos sveikatos išsaugojimas tapo visuomenės sveikatos prioritetu, o išsaugojimui reikalingų priemonių spektras smarkiai išsiplėtė – nuo sveikatos ugdymo iki socialinės integracijos.

Psichikos neįgaliųjų socialinė integracija yra viena svarbiausių aktualijų tiek Lietuvos, tiek ir Europos šalių sveikatos ir socialinės apsaugos srityse. Psichikos neįgaliųjų socialinė integracija pagerina neįgaliųjų gyvenimo kokybę, lengvina psichikos negalios našta asmeniui ir visuomenei, mažina neįgaliųjų socialinę atskirtį. Psichikos neįgaliųjų integracija yra kompleksinis procesas, tretinės prevencijos priemonė, apimanti plačią grupę veiklų, kurios sudarytų sąlygas neįgaliesiems aktyviai įsijungti į visuomenės gyvenimą. Psichikos neįgaliųjų socialinės integracijos prielaidos apima ne tik materialinių, finansinių, žmogiškųjų išteklių užtikrinimą, bet ir integracijos proceso dalyvių – Lietuvos gyventojų, psichikos sveikatos specialistų, psichikos neįgaliųjų ir jų artimųjų – pasirengimą priimti psichikos neįgaliuosius į savo tarpą. Todėl nuostatų psichikos neįgaliųjų integracijos atžvilgiu identifikavimas leistų kritiškai įvertinti psichikos neįgaliųjų integracijos perspektyvą Lietuvoje. Nuostatos į psichikos neįgaliųjų integraciją taip pat yra vadyninis pasirengimo pokyčiams indikatorius ir visuomenės socialinės patologijos žymuo.

TYRIMO TIKSLAS IR METODAI

Pagrindinis mokslinio tyrimo tikslas – įvertinti psichikos negalią turinčių žmonių socialinės integracijos galimybes Lietuvoje. Šiam tikslui pasiekti buvo taikyta kompleksinė metodologija. Visuomenės psichikos sveikatos kontekstui įvertinti buvo naudotas Londono psichiatrijos instituto bei Australijos Kvynslendo universiteto mokslininkų sukurtas Informacijos apie šalį analizės metodas (angl. *country profile*). Atlikta kokybinė analizė leido identifiikuoti svarbiausias visuomenės psichikos sveikatos problemas, iš kurių gilesnei analizei pasirinktas psichikos neįgaliųjų socialinės integracijos galimybių vertinimas. Šiam vertinimui mokslinio tyrimo metu buvo sukurtas teorinis psichikos neįgaliųjų socialinės integracijos modelis, atliktas pagrindinių socialinės integracijos proceso suinteresuotų grupių nuostatų tyrimas, įvertinta integracijos priemonių (pagal teorinį modelį) svarba integracijai bei identifiukuotos veiklos, kurias patys psichikos neįgalieji laiko svarbiausiomis integracijai. Tyrime dalyvavo 2669 respondentai (1110 Lietuvos gyventojų, 1003 psichikos sveikatos specialistai, 429 psichikos neįgalieji, 127 psichikos neįgaliųjų artimieji).

Nuostatoms į psichikos neįgaliųjų socialinę integraciją įvertinti buvo sukurtas instrumentas – 6 nuostatų skalė: nuostata į psichi-

kos negalios mažinimą (Cronbach α – 0,711), nuostata į psichikos neįgaliuosius (Cronbach α – 0,690), nuostata į psichikos neįgaliųjų gebėjimą aktyviai prisitaikyti gyventi bendruomenėje (Cronbach α – 0,723), nuostata į psichikos neįgaliųjų gebėjimą dirbti (Cronbach α – 0,768), nuostata į visuomenės pasirengimą priimti psichikos neįgaliuosius į savo tarpą (Cronbach α – 0,683) bei nuostata į pagalbos teikimą neįgaliesiems (Cronbach α – 0,766). Nuostatos, kurių vidurkis buvo didesnis nei 4, laikytos stipriai išreikštomis, nuostatos, kurių vidurkis svyravo tarp 3 ir 4, buvo laikomos vidutiniškai išreikštomis, o nuostatos, kurių vidurkis buvo mažesnis nei 3, buvo laikomos silpnai išreikštomis.

TYRIMO REZULTATAI

Tyrimo duomenys atskleidė, kad stipriausiai išreikšta apibendrinta nuostata į psichikos neįgaliųjų socialinę integraciją yra psichikos sveikatos specialistų, psichikos neįgaliųjų grupėse, o silpniausiai išreikšta – reprezentacinėje Lietuvos gyventojų grupėje. Atskirų nuostatų analizė parodė, kad gyventojų grupėje stipriausiai išreikšta nuostata padėti psichikos neįgaliesiems integruotis į visuomenę, o silpniausiai – nuostata į neįgaliųjų gebėjimą aktyviai integruotis bendruomenėje. Psichikos sveikatos specialistų grupėje stipriausiai išreikšta nuostata padėti neįgaliesiems integruotis, o silpniausiai išreikšta nuostata į neįgaliųjų gebėjimą aktyviai integruotis bendruomenėje. Psichikos neįgaliųjų grupėje stipriausiai išreikšta nuostata, kad reikia padėti jiems integruotis į visuomenę, o silpniausiai išreikšta nuostata, kad psichikos negalios našta galima sumažinti. Psichikos neįgaliųjų artimųjų grupėje stipriausiai išreikšta nuostata, kad reikia padėti neįgaliesiems integruotis, o silpniausiai – į psichikos neįgaliųjų gebėjimą aktyviai prisitaikyti gyventi bendruomenėje. Nuostatos į psichikos neįgaliųjų integraciją tarpusavyje yra susijusios: stipriausias ryšys yra tarp nuostatos į psichikos neįgaliuosius ir nuostatos į jų gebėjimą aktyviai integruotis į bendruomenę.

Visų tirtų grupių respondentai kaip svarbiausias psichikos neįgaliųjų socialinei integracijai įvertino labiau tradicines priemones – psichosocialinę rehabilitaciją, laisvalaikį ir poilsį bei socialinę pagalbą užtikrinančias priemones. Mažiausiai svarbios integracijai yra asmeninių gyvenimą varžančios ir modernesnės priemonės – psichikos neįgaliųjų sveikatos priežiūros integravimas į bendrą sveikatos sistemą, psichikos neįgaliųjų integravimas į informacinę visuomenę ir neįgaliesiems apsaugotą būstą bei atvejo vadybą užtikrinančios priemonės.

APIBENDRINIMAS

Nors tyrimas parodė, kad psichikos neįgaliųjų socialinės integracijos proceso suinteresuotų dalyvių (gyventojų, specialistų, psichikos neįgaliųjų ir jų artimųjų) nuostatos į integraciją nėra vienodai stipriai išreikštos, tačiau svarbus šio tyrimo rezultatas yra tai, kad palankus integracijos priemonių vertinimas atskleidžia palankias psichikos neįgaliųjų socialinės integracijos galimybes.